

Kuva Esko Puupponen

Venuksenkengät Leeanum, Maudiae ja King Arthur Ruissalossa vuonna 1957.

Ensimmäiset venuksenkengät tuotiin Eurooppaan 1800-luvun alussa ja niitä alettiin risteyttää keskenään kuutisenkymmentä vuotta myöhemmin, lähinnä Englannissa. Eräät risteytmät onnistuivat niin hyvin, että niitä on yhä saatavilla.

Paphiopedilum Leeanum

Paphiopedilum Leeanum on yksi vanhimista suvun risteymistä. Orkideoiden risteyttämisen pioneeri **John Dominy** opetti taitonsa **John Sedenille**, joka onnistuikin tekemään yli 500 venuksenkenkäristeytystä. Hän risteytti myös *Paphiopedilum insigne* ja *P. spicerianum* ja **Sir Trevor Lawrence** rekisteröi risteymän 1884 nimellä *P. Leeanum*.

Paphiopedilum Leeanumin vanhemmat kasvavat Himalajan viileydessä. *P. insigne* kasvaa humusepifyytinä paksussa sammalkerroksessa 1 000–2 000 metrin korkeudella. Sen löysi 1819 **George Wallich** ja siitä tuli Euroopassa nopeasti suosittu. Suomeen tämä viehättävä venuksenkenkä löysi tiensä Ruotsin kautta 1900-luvun alussa. Viileässä ja kosteassa kasvavana se on nykyisin harvinainen orkideakokoelmissamme.

Paphiopedilum spicerianum kasvaa 300–2 000 metrin korkeudella. Monta tarinaa on kirjoitettu siitä miten se on kulkeutunut Englantiin. Kuitenkin tiedetään,

Kolme perinteistä venuksenkenkää

että Veitchin tarha osti kasvin Englannissa asuvalta intialaiselta Spicer-nimiseltä perheeltä syksyllä 1878. Kun kasvi avasi kellanruskeat kukkansa **H. G. Reichenbach** kuvasi sen *Gardeners's Chroniclessa* 1880.

Paphiopedilum Leeanum on perinyt kummankin lajin parhaat puolet. Kukan ja varsinkin purjeen muoto on peräisin *P. insigneltä*, kun taas purjeen selkeät purpuraiset pigmenttiraidat ovat perintöä *P. spicerianumilta*, samoin kukkien pitkäaikainen kesto. Kummastakin vanhemmasta on useita hieman erilaisia kantoja, joten kaupoissa myytävät risteytmät saattavat poiketa toisistaan. Lisäksi yli sadan vuoden aikana risteytyslinjoissa on voinut tapahtua virheitä, joten *P. Leeanumin* osalta ei aina voi vakuuttua sen täydellisestä aitoudesta. Se on ollut myös suosittu leikkokukka.

Paphiopedilum Maudiae

Vuonna 1900 rekisteröi englantilainen Charlesworth & Co kirjavalehtisen ja vihreäkukkaisen *Paphiopedilum* Maudiaen. Sen risteymävanhempina on käytetty sekä *Paphiopedilum callosumin* että *P. lawrenceanum* albinomuotoja.

Paphiopedilum callosumin kasvualuetta on Laos, Myanmar, Vietnam ja Malesian niemimaa 300–1 300 metrin korkeudella, jossa on läpi vuoden lämmintä ja kosteaa, mutta talvella selvästi kuivempaa. *Paphiopedilum lawrenceanum* kasvaa Borneon lämmössä 300–500 metrin korkeudella.

Paphiopedilum King Arthur

Meille Ruissalon kasvitieteellisen puutarhan välityksellä tutuksi tullut King Arthur on kolmannen polven risteymä, *Paphiopedilum* Bingleyense x *P. Monsieur de Curte*. Se on rekisteröity 1915. Siinä on viittä venuksenkenkälajia: *P. villosum* var. *boxallii* (25 %), *P. insigne* (25 %), *P. charlesworthii* (25 %), *P. barbatum* (12,5%) ja *P. villosum* (12,5 %). Nämä kaikki ovat viileässä kasvavia, mutta risteymä ei kuitenkaan vaadi kovin viileitä olosuhteita viihtykseen. Kukat kestävät pari kuukautta. Risteymän

'Bourgogne'-muoto on tumman mahonginpunainen. Esko Puupponen mukaan *P. King Arthur* on ollut Ruissalon parhaiten kasvava venuksenkenkä.

Kasvatus

Näiden kolmen venuksenkenkäristeymän kasvatus sujuu ikkunalaudalla hyvin, kunhan ottaa huomioon, että *P. Maudiae* tarvitsee jonkin verran lämpimämpää kuin nuo kaksi muuta.

Venuksenkenkäristeymät kasvavat läpi vuoden ja useimmiten jo kukinnan aikana alkaa uusi verso kasvaa edellisen tyveltä. Valontarve ei ole kovin suuri: talvella riittää lähes pelkästään ulkoa tuleva valo, kesällä pitää katsoa, etteivät ne ole suorassa aurin-gonpaisteessa. Venuksenkengillä ei ole vesivarastoja, joten niiden kastelun tulee olla tasaista kautta vuoden. Kasteluvedeksi kelpaa tavallinen vesijohtovesi. Kasvualustan tulee olla jonkin verran vettä pidättävää, mutta juurten ei pidä kuitenkaan seistä vedessä, tasatuoreus riittää. Ruukku ei saa olla liian suuri: sen pitää kuivahtaa nopeasti, sillä juuret mätänevät helposti varsinkin talvisaikana. Alalämpö on juurille eduksi. Kasvualustaa vaihdettaessa kannattaa ruukun keskelle, juurenniskan alapuolelle panna jotain vettä hylkivää ainesta, esim. styroksin tai hiilen palanen.

Venuksenkenkäristeymät ilahduttavat hoitajaansa sydäntalvella, vuoden pimeimpänä aikana, ja kukintaa kestää parikin kuukautta.

Teksti Oili Pentinsaari

KIRJALLISUUTTA

- Puupponen Esko 2001: Suuri Orkideakirja, Atena Kustannus Oy
- Koopowitz Harold 2008: Tropical Slipper Orchids, Timber Press
- Averyanov Leonid, Cribb Phillip, Phan Ke Loc, Ngyen Tien Hiep 2003: Slipper Orchids of Vietnam, Royal Botanic Gardens Kew
- Cribb, Phillip 1997: Slipper Orchids of Borneo, Natural History Publications Kota Kinabalu
- Oakeley Henry, Braem Guido 2011: *Paphiopedilum* Species – the essential guide, Oakeley Books
- Orkidealehti 4–5/2006